

Domáca cirkev – ďalší posun v rozvrate? Vrátime sa z gauča do kostola a rozpoznáme rozdiel medzi prítomnosťou Ježiša vo sv. omši a doma?

Branislav Michalka

4. novembra 2020 ✝ Cirkev

Nejako si už poradíme

Po tom, ako sa v marci začali bezprecedentne celoplošne, celoeurópsky a celoamericky zatvárať kostoly a rušiť verejné katolícke bohoslužby, začala na plné obrátky pracovať aj fantázia ľudí, hladných po sv. omši. Domácou zbožnosťou, ktorá mala vždy svoje oprávnené miesto v rodinách a domácnostiach, sa snažili zúfalí ľudia zaplniť prázdno, ktoré v ich živote zanechala „sanitárna diktatúra“, ako nazval biskup Schneider planetárne opatrenia proti vírusu spôsobujúcemu ochorenie Covid-19.

Táto oprávnená snaha, prítomná počas celých dejín Cirkvi, však nabrala nový rozmer vďaka úsiliu niektorých pastierov, ktorí si uvedomovali riziko znechutenia veriacich nad ich prílišnou ústupčivosťou voči štátu. Rozpoznali, že dojem z rýchleho podriadenia sa Cirkvi a absencia verejných sv. omší budú mať devastujúci vplyv na disciplínu a psychiku veriacich, ktorú bolo treba upokojiť a preto sa rozhodli na jednej strane prikyvovať štátu, že žijeme v dobe neslýchanej pandemickej krízy a na strane druhej poskytnúť veriacim upokojujúcu náhradu za verejné sv. omše v tzv. domácej cirkvi a domácej liturgii.

Namiesto pochopenia duchovnej katastrofy, ku ktorej vďaka korona-opatreniam došlo, a ktorá postupne ničí už aj tak značne zničené povedomie o katolíckej teórii a praxi, sa v dušiach ľudí rozlial upokojujúci balzam poznania, že takmer tak dobre (alebo práve tak dobre?) ako v kostole, to ide aj doma. Na pomoc im prišla – domáca liturgia.

Nech už pod týmto pojmom mysleli pastieri čokoľvek a nech by to bolo pri podrobnejšom popise identifikované len s bežnou rodinnou modlitbou, ako bola praktizovaná po stáročia (kombinovanou so sledovaním omší na internete), ale dobový kontext a atmosféra súčasnej Cirkvi dodala tomuto slovnému spojeniu tragické rozmery. Darmo niektorí pastieri upresňovali, že to nie je celkom tak, že domáca liturgia nemôže nahradiť skutočnú, všadeprítomný laický aktivizmus rozpoznal neomylné priestor pre nové šírenie „lásky“ na úkor disciplíny a tradície.

Na prvý pohľad ide len o terminologickú zmenu. Domáca modlitba sa zmenila na potenciálnu „domácu liturgiu“. Avšak netreba prílišnú predstavivosť na to, aby si ľudia znali súčasných vnútrocirkevných nálad domysleli, ako pochopia „domácu liturgiu“ tí najaktívnejší. A hlavne, či budú ochotní vzdať sa pocitu, že ich domáca liturgia, s vôňou nedeľného obeda, džavotajúcimi deťmi, ktoré nikto nezahriakuje, aby boli ticho a s ockom a mamičkou, prípadne kamarátmi, ktorí sa netvária tak upäto (akoby ani nebolo 21. storočie), ako niektorí páni farári, im predsa len akosi viac vyhovuje. Od uloženia tohto pocitu „domácej pohody“ do podvedomia, môže viesť neskôr cesta až k nechuti dostaviť sa do kostola na „nudnú“ sv. omšu.

Pocit „nového“, prinášajúci „spesťovanie“ duchovného života niektorým možno tak zachutí, že sa ho už nebudú chcieť vzdať. Navyše, ak sa pomocou „domácej cirkvi“ a „domácej liturgie“ ešte viac zbavia „klerikalizmu“ a postaví sviatosť manželstva na úroveň sviatosti kňazstva.

Večné púšenie: Nešlo by to aj bez sprostredkovateľa?

Cirkevná tradícia vždy považovala zasvätený život v celibáte za niečo lepšie ako manželstvo. Bežne sa to vyjadrovalo formulkou: manželstvo je dobré, ale zasvätiť sa Bohu v čistote je lepšie. Medzi týmito dvoma stavmi nie je rovnosť. Ešte vyššie ako samotný zasvätený život v čistote, stojí sviatosť kňazstva,

Kňaz je výnimočná bytosť, schopná vďaka kňazskému sväteniu premieňať chlieb a víno na Telo a Krv Božieho Syna, prináša za nás všetkých Bohu obeť sv. omše a skrze kňaza dochádza rozhradením k odpusteniu našich hriechov. Je teda sprostredkovateľom par excellence medzi nami laikmi a Bohom. Jeho kontakt s Bohom je z podstaty jeho funkcie intenzívnejší a intímnejší. Bez ohľadu na osobnú svätosť alebo hriechosť.

Táto sprostredkovateľská úloha, ktorá kňaza vyzdvihuje nad ostatných členov Cirkvi, bola často trňom v oku heretikom. Celé dejiny protestantizmu sú vlastne popretím sprostredkovateľskej úlohy kňaza a oslavou rovnocennosti laikov a sviatosti manželstva, voči sviatosti kňazstva. A práve v tom tkvie aj nebezpečenstvo modernej „domácej cirkvi“ a „domácej liturgie“.

Niektoré komentáre sprevádzajúce oslavu domácej liturgie totiž navodzujú dojem (a za súčasnej situácie v Cirkvi je ľahostajné, či sa dajú obhájiť krkolomnou argumentačnou ekvilibristikou ako pravoverné), akoby rodina a manželia nepotrebovali tohto nutného sprostredkovateľa medzi nimi a Bohom. Akoby sviatosť manželstva mala taký istý sviatosťný účinok ako sviatosť kňazstva. Nezáleží na tom, že na konci (ako je to obvyklé aj v tých najliberálnejších laických komunitách, kde ženy odslúžia celú bohoslužbu sv. omše, okrem premenenia) sa prizná pravoverne, že sviatosť manželstva asi nie je úplne to isté, ako sviatosť kňazstva. K tomu koncu sa totiž konzumenti „domácej cirkvi a liturgie“ ani nemusia dostať. Ako je to za súčasného stavu znalosti vierouky medzi katolíkmi bežné.

Skúsme sa začítať napríklad do textu, ktorý uverejnil počas koronakrízy don Marián Valábek, riaditeľ Centra pre rodinu, a ktorý je možno vytrhnutý z kontextu, každopádne takto ho uverejnil časopis Slovo: „*Bez toho, aby ste museli ísť do kostola, Ježiš je u vás doma. Nemôžete okrem oprávnených výnimiek ísť k sviatostiam okrem tej, ktorú máte doma a ktorú žijete, manželia sami sviatosťnú prítomnosť Ježiša majú doma. A s vami aj tí najbližší, ktorí s vami bývajú.*“

Potrebuje počuť viac takí, ktorí boli doteraz presvedčení, že jedine kňaz na oltári môže reálne sprítomňovať Ježiša, vďaka moci, ktorá mu bola udelená skrze sviatosť kňazstva a teraz radostne zisťujú, že vlastne aj ich intímny život (poznačený, pri všetkej jeho kráse, dedičným hriechom) sprítomňuje Krista? A navyše doma. A ak to aj tak autor nemyslel, ako máme rozumieť jeho pojmu „sviatostnej prítomnosti Ježiša“? Nevyvoláva to zmätok v mysliach veriacich? Nežiadalo by sa tam striktné rozlíšenie?

Následne môžeme čítať napr. v texte od Františka Trstenského: „*Zhromaždíme sa v nedeľu ako rodina slávnostnejším spôsobom na slávenie domácej liturgie, ktorá sa zvyčajne uskutočňuje prostredníctvom prítomnosti Ježiša v gestách medzi manželmi. Gestá lásky zažívané v histórii manželského páru sa stávajú „nepretržitou kontinuitou liturgického jazyka“ a „manželský*

život sa v istom zmysle stáva liturgiou.“ (*Amoris Laetitia*, 215) Slovo liturgia – bohoslužba – sa iste dá pri veľmi voľnom výklade vztiahnuť na čokoľvek, čo je späté s nejakou sviatosťou, či zbožnosťou, avšak špecifikum kňaza spočíva práve v tom, že on nekoná len „bohoslužbu“ v tom najvšeobecnejšom zmysle slova (ktorý sa dá rozpoznať pri troche ochoty aj v tom, že dieťa natrhá kvety a donesie ich Panne Márii do kaplnky, čím možno demonštruje sviatosť krstu), ale koná „*obetu svätej omše*“, zmiernu obeť za naše hriechy, pri ktorej Bohu prináša Telo a Krv Ježiša Krista. Tú nielen že nemôže žiadna domáca liturgia nahradiť, ale nemala by sa o to ani pokúšať.

Všade dobre, doma najlepšie

Kým nebezpečenstvo horeuvedeného trendu spočíva v prílišnom aktivizme laikov, voľnom výklade pojmu „liturgia“ a v možnej uzurpácii niektorých prejavov kňazstva, tak u druhej, väčšej skupiny laikov, postihnutých na liturgickom poli opatreniami hygienikov a politikov, spočíva nebezpečenstvo v rezignácii aj na zvyšok akejkoľvek aktivity spojenej aspoň s nedeľnou sv. omšou.

Ako ukazujú prvé pozorovania, napríklad z Francúzska, tak veriaci v opojení z internetových možností a z uistení niektorých pastierov, že pokiaľ majú obavu z možného nakazenia sa, či nakazenia druhých (umocnenú navyše zdôrazňovaním 5. prikázania, opäť niektorými pastiermi), tak nemusia ísť do kostola, rozhodli sa naplno „prežívať“ a „vychutnávať“ sv. omšu v pohodlí gauča a domova.

Ponuka sofistikovaných kazateľov a pestrosť liturgických experimentov na internete, umocnená pocitom beztretnosti nedeľnej absencie na sv. omši, či dokonca pocitom, že konajú pre dobro spoločnosti, ak nevyjdú z domu, namiešali opojný koktejl, ktorý len vo Francúzsku zachutil takmer 30% praktizujúcich katolíkov. Ako to potvrdil aj francúzsky biskup Bernard Ginoux. Môžeme sa opájať predstavou, že u nás na „katolíckom Slovensku“ to bude iné. Pravdepodobne však čoskoro budeme aj my konfrontovaní s realitou.

Čarovnou morálnou formulkou, ktorá umožňuje zo strachu pred nakazením (seba či druhých) zostať doma a sledovať internetovú omšu, sa otvorila Pandorina skrinka s možnou všeobecnou aplikáciou, ktorá sa môže pri trochu väčšej šírke svedomia vzťahovať aj na nádhru. Tá môže byť pre starých ľudí v kostole možno smrteľná (kto by sa opovážil povedať, že nie, po tom, čo nám denne predvádzajú politici). A teda ten, kto nepôjde do kostola s nádhrou vlastne vykoná navyše ešte aj dobrý skutok, pričom sv. omšu bude sledovať na internete.

A to bude druhý variant „*domácej cirkvi*“ a „*domácej liturgie*“. Možno nie taký poetický ako ten prvý, aktivistický a sladko-detičkovy-domáci, ale zato nesmierne upokojujúci. Obzvlášť pre tých, ktorých cesta na sv. omše neustále vyčerpávala fyzicky aj psychicky.

Ecclesia domestica

Na záver ešte trochu histórie pre tých, ktorí by sa jej chceli dovolávať. Pojem „*domáca cirkev*“ zaiste nie je nový. Používa ho vo svojich listoch už sv. Pavol. Avšak používa ho v úplne inej sociálnej súvislosti, ktorá je odvodená zo starorímskych reálií a z doby prenasledovania kresťanov. Rímsky (a nielen rímsky) pojem „*familia* – rodina“ nebol označením len pre rodinu v dnešnom slova zmysle, ale predstavoval v živote Rimanov niečo, čo by sa dalo prirovnať k určitej územnej alebo administratívnej jednotke. *Pater familias* bol nielen hlavou rodiny a výhradným vlastníkom všetkého majetku, ale pod jeho právomoc patrila veľká komunita, ktorej bol správcom a aj sudcom, s právom trestať smrťou. Tá sa vzťahovala na jeho deti (a ich

rodiny, vnúčatá, pravnúčatá), manželku, ale aj adoptované deti, otrokov, ich deti a manželky. Takáto komunita mohla na dobové pomery dosahovať značný počet osôb, najmä keď počet otrokov predstavoval len v samotnom Ríme dve tretiny obyvateľov.

Preto, keď sv. Pavol píše o „*domácej cirkvi*“, a že sa s niekým obrátila na kresťanstvo „*celá jeho rodina*“, „*celý dom*“ má to iný význam ako dnes. S trochou predstavivosti by sa to dalo prirovnať k obráteniu nejakého germánskeho náčelníka, ktorý mohol tiež používať kniežací titul, aj keď v očiach neskorších kniežat zanedbateľný. Podobným „kráľom“ bol napr. aj Odyseus, ktorý pásol stáda na Ithake. Alebo stačí poukázať na Abraháma v Starom Zákone. A preto aj pojem „*domáca cirkev*“ neoznačoval rodinu v dnešnom význame slova, ale omnoho širší celok, navyše s mocensko-administratívnym kontextom.

K tomu je nutné si domyslieť, že v čase prenasledovania kresťanov, keď nebolo možné zhromažďovať sa verejne, predstavovala takáto „familia“, ako autonómna administratívna bunka, určité „územie“, ktoré dokázalo ukrývať aj kňazov. Najmä ak išlo o domácnosť patricijskú – aristokratickú. Kňazi takto prebývajúcí a ukrývaní potom určite mohli a aj pravdepodobne slúžili nejakú „*domácu liturgiu*“. Zrejme pod tým ale nemôžeme rozumieť to, čo sa pod tým myslí dnes. A samozrejme treba podotknúť, že išlo o núdzový stav. Núdzový v pravom slova zmysle, taký v ktorom hrozila za vyznanie kresťanskej viery mučenícka smrť. Nie horúčka a prípadná strata čuchu. Dnes takýto stav ešte nemáme.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/domaca-cirkev-dalsi-posun-v-rozvrate-vratime-sa-z-gauca-do-kostola-a-rozpozname-rozdiel-medzi-pritomnostou-jezisa-vo-sv-omsi-a-doma/>